

19 DE SETEMBRE DE 1868: LA GLORIOSA. La revolució que inicia el Sexenni Democràtic

Historia de la revolución española acaecida en setiembre de 1868

Autor/s: desconegut (impressió: casa de Antonio Bosch / Imp. de Narciso Ramirez
[1968])

[ANC1-160-N-173](#)

Descripció

Auca de quaranta-vuit rodolins numerats amb tres versos cadascun que cita, en termes elogiosos, els principals esdeveniments de la revolució de 1868, "la Gloriosa".

Interès del document

Les auques, a mig camí entre la narració gràfica i la literatura popular, eren un forma de transmissió d'informació (d'històries divertides, didàctiques, moralitzants...) molt emprada a l'Espanya del s. XIX, amb especial intensitat i tradició a Catalunya i València.

Pel que fa el contingut, hi podem observar alguns dels principals dirigents de la insurrecció (Serrano, Prim i Topete) i els líders que s'hi oposaven (Isabel II, González Bravo, Concha, Pavía, el duc de Cheste...). També es relaten els principals episodis del

complot, el pronunciament, les batalles amb els exèrcits lleials i la participació popular en manifestacions, destrucció de símbols absolutistes, la crema de casetes de cobrament de consums, etc.

El document ens parla d'una revolta que va obrir un període, el Sexenni Democràtic (1868-1874), en el que es va dur terme, per primera vegada a Espanya, una democratització de la vida política i de reformes socials. En la darrera etapa del Sexenni, es va instaurar, per 11 mesos, la República Federal, una opció que, entra d'altres qüestions no menys importants, es proposava estructurar Espanya com una federació d'Estats fets en base les nacionalitats històriques. La República, però, es va enfrontar a massa resistències, oposicions i guerres i va ser derrotada per la concepció conservadora i centralista espanyola dominant. Queda per la història com un dels pocs testimonis del que podia haver estat Espanya.

Context

La revolució de 1868, coneguda com *La Gloriosa*, va ser un aixecament orquestrat per polítics i militars, amb l'objectiu de democratitzar la vida política i modernitzar l'economia d'Espanya. Va representar el destronament i l'exili de la reina Isabel II i l'inici d'un període anomenat el *Sexenni Democràtic* o també *Sexenni Revolucionari* (1868-1874), durant el qual es va intentar establir un règim democràtic a Espanya, primer amb una monarquia parlamentària i després amb la Primera República.

En el seu inici, va seguir el model de pronunciament decimonònic "clàssic" que tenia com a referent el de revolucions liberals triomfants com la Francesa (1789-1799) o la Guerra de la Independència o del Francès (1802-1814), amb revoltes populars, la canalització d'aquestes per part de les elits i elements militars a través de juntes locals, l'articulació d'aquestes en una Junta Central i la promulgació d'una Constitució que fixés les conquestes liberals.

Antecedents:

Des de 1856, dominava el govern el partit liberal moderat de Ramón María Narváez i la Unió Liberal de Leopoldo O'Donell. El control absolut que exercia el partit moderat, juntament amb el seu immobilisme, les traves a la llibertat de reunió i expressió i els nombrosos casos de corrupció, havien propiciat el retraïment electoral de progressistes i demòcrates, els quals van iniciar una intensa tasca conspirativa per tal de guanyar el poder.

La crisi econòmica iniciada al 1866, i la dura repressió amb què es va fer front a les revoltes polítiques de 1865 i 1866 van agreujar la situació.

L'estiu de 1866, progressistes i demòcrates moderats arribaven al pacte d'Ostende per dur a terme una revolta que instaurés el sufragi universal (masculí) i directe. El general

Joan Prim, que havia esdevingut un emblema pel poble liberal, va ser el centre de la trama. Els firmants del pacte van ser el general Serrano, Prim, Dulce, Primo de Rivera, Caballero de Rodas, Topete, Nouvilas, i Serrano Bedoya.

La reina Isabel II, al lligar-se políticament amb els moderats, va quedar també lligada a la seva dissort. A més, la seva mala fama havia arribat a nivells molt alts, tant pels casos de corrupció com per la dissoluta vida sentimental que se li atribuïa, de manera que va perdre els seus suports.

Finalment, el dia 17 de setembre de 1868 es va pronunciar a Càdis el General Topete. S'hi van sumar Prim, que va tornar de Londres, el dia 18; i el 19 s'hi van afegir la majoria de generals que estaven desterrats a Canàries. Començava *La Gloriosa*.

Es va proclamar un manifest vague contra la corrupció i la manca de llibertats polítiques que, tot i aquesta vaguetat, present en la major part de proclames i manifestos realitzats en aquell context, permetia apreciar una nova direcció demòcrata: es reclamava el sufragi universal, llibertat d'expressió, de reunió, d'associació, d'impremta, supressió dels drets de portes, llibertat de cultes, llibertat d'indústria i comerç, l'abolició de les quintes, una contribució única, descentralització, judicis per jurats, seguretats individuals, inviolabilitat de domicili i correspondència i abolició de la pena de mort. Respecte la forma de govern, més enllà dels blasmes a Isabel II, no quedava clar quina forma de govern s'havia d'aplicar, una ambigüitat calculada per reunir els diferents sectors que havien de confluïr en el pacte d'Ostende i, encara més enllà, amb la participació popular.

El 28 de setembre, a la batalla d'Alcolea, els militars revoltats van derrotar les forces governamentals. Poc a poc, els progressistes es van anar imposant sobre els demòcrates, posant-se al capdavant de les diferents insurreccions, i limitant la seva participació fins que, amb la constitució de la Junta Superior Revolucionària, escollida pels madrilenys per sufragi universal (masculí) el 5 d'octubre, es van coordinar i centralitzar tots els moviments juntistes, i es van dissoldre les juntes locals que pretenien mantenir-se dempeus.

El primer govern, presidit pel general Serrano, va excloure els demòcrates, i va comptar amb Prim com a ministre de la Guerra, Romero Ortiz d'Estat, Topete de Marina, Laureà Figuerola d'Hisenda, Ruiz Zorrilla de Foment i López Ayala d'Ultramar.

Quan es va nomenar Serrano regent –ja que la reina s'havia exiliat des de l'inici de la revolució– Prim va passar a cap de Govern, fins que, el 27 de desembre va patir un atemptat, encara no esclarit però amb uns sospitosos ben definits.

Dins d'aquest període de govern provisional, l'any 1869 es va promulgar la primera constitució democràtica del país, amb separació de poders i control dels mateixos, sufragi universal i una àmplia selecció de drets i llibertats individuals.

Davant la necessitat de trobar un nou monarca, i després de valorar els diferents candidats presentats per les diverses faccions polítiques, els progressistes es van acabar decantant per entronitzar el duc d'Aosta que va ser finalment proclamat rei el 2 de gener de 1871 i que va regnar amb el nom d'Amadeu I de Savoia, de manera inestable, amb l'oposició de la noblesa, dels sectors conservadors i de l'Església, i que va haver de fer front a una insurrecció carlista, la guerra de Cuba i la bel·ligerància republicana, situació que el va portar a abdicar al cap de dos anys.

La marxa del rei i la situació general del país van dur a que, a manca d'un projecte millor, es proclamés la I República Espanyola (1873-1875), no com un trencament bruscat i un gir del sistema, sinó una continuïtat reformista del Sexenni i, sobretot, com a solució d'urgència. El republicanisme federal era en aquell moment la força més potent a Catalunya. Era pròxima a la idea de la confederació, basada en la federació entre Estats iguals, autònoms, que, des de la diferència i lliurement, es federaven amb els altres estats hispànics o peninsulars. L'autodeterminació era, per tant, un element central de la tradició federal. Precisament, al proclamar-se la República l'11 de febrer de 1873, a diferents poblacions catalanes, des del 13 de febrer i fins a mitjans de març, es va proclamar la República Federal.

La Primera República però va comptar amb poques bases que la sustentessin, i va ser assetjada per massa flancs (boicot dels monàrquics, amb aixecaments i insurreccions de liberals radicals monàrquics, l'Església i les forces conservadores de diferents tendències, dèficit crònic de la hisenda estatal, guerra carlista, guerra cubana i, com a cirereta del pastís, l'aixecament cantonal)

Tot i la seva brevetat, aquest període va aportar regeneració i un nou nivell en la política i l'intel·lectualitat de tot l'Estat, es van difondre principis democràtics sense restriccions, humanistes, obreristes i de justícia social, defensant la possibilitat que la societat civil podia esdevenir major d'edat i decidir el seu propi destí.

Dos nous agents polítics van aparèixer: el catalanisme polític i l'obrerisme de l'Associació Internacional de Treballadors (AIT). *La Gloriosa* i la instauració d'un règim de llibertats i reformes va permetre que es visualitzessin i sorgissin velles i noves forces polítiques. Es van obrir oportunitats per bastir un Estat liberal democràtic i federal. Els suports a Espanya, però, eren pocs, i els enemics eren molts. El desencís amb el nou règim, per altra banda, va dur a molts sectors obreristes cap a l'apoliticisme.

Per saber-ne més

Qüestions:

- Hi ha diferències entre un règim liberal i un de democràtic? Quines?
- Busca en la història d'Espanya els períodes en què hi ha governs progressistes i democràtics (Constitució de Càdis, Trienni Liberal, Trienni Progressista, Bienni Progressista, Sexenni Democràtic...) i els conservadors (absolutistes, dictadures i liberals conservadors no-democràtics) des de 1802 fins a l'actualitat. Suma els anys de cada tendència. Quins predominen?
- Quins van ser els projectes d'organitzar territorialment l'Estat durant el Sexenni Democràtic?
- Actualment, com està organitzat territorialment Espanya?
- Compara les auques següents: [ANC1-160-N-346](#), [ANC1-160-N-439](#) i [ANC1-160-N-603](#). Són biografies de la vida i el regnat d'Isabel II. Com descriuen la reina Isabel II i el seu regnat?

Per continuar indagant

Fons arxivístiques:

Fons ANC1-160/PERE GRAÑÉN. Conté moltes auques en les que es pot seguir la història del segle XIX a Espanya des d'una perspectiva a vegades panegírica vers un personatge o esdeveniment, a vegades satírica i crítica.

Fons ANC1-1114/SOCIETAT ECONÒMICA BARCELONESA D'AMICS DEL PAÍS (SEBAP). Conserva documentació de la societat durant el regnat d'Isabel II en defensa dels interessos de la burgesia catalana.

Bibliografia

- Anguera, P., *El general Prim: Biografia d'un conspirador*, Edhasa, Barcelona: 2003.
- Burdiel, I., *“Isabel II. No se puede gobernar inocentemente”*, Espasa Calpe, Madrid: 2004.
- Fontana, J., “La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)”, a Vilar, P. (dir.), *Història de Catalunya*, vol. 5, Edicions 62, Barcelona: 2003.
- Moliner, A. *Revolución burguesa y movimiento juntero en España (la acción de las juntas a través de la correspondencia diplomática y consular francesa, 1808-1868)*, ed. Milenio, Lleida: 1997.
- Termes, J., “De la Revolució de setembre a la Guerra Civil, (1868-1939)”, a Vilar, P. (dir.), *Història de Catalunya*, vol. 5, Edicions 62, Barcelona: 2003.